

KONDAK 4. hlasu

ruténsky grécko-bulharský rospev

*****

Pramene:

Novobyzantské: Arvanitis (*Byzanthini Thía liturgia*¹), Todorov, Amvrosij, A. Pann, J002.
Bukovina, Rumunsko: Vorobkevič, Ursuleac, Cunțanu
RI: J056², KA 1899
Haličská trad.: Doľnickij, Polotňuk, CE, Vorobkevič
Prostopenie: Choma, Bokšay, Bobák, Krajnyák, Ms.1953

*****

Základné samopodobeny na spev kondakov, podľa ktorých sa spievajú aj sedálny niektorých sviatkov, sú dva. Prvým je „Voznesýjsja na krést vôleju“ (Povýšenie sv. Kríža), ktorý má dnes v byzantskej tradícii štandardnú troparickú melódiu 4. hlasu.

Druhým je „Javílsja jesí dnes vsěj vselénňij“ (Bohояvlenie), ktorý sa v byzantskej tradícii spieva takmer rovnako ako kondaky tretieho hlasu.³ Zaráďuje sa tak medzi viaceré melódie 4. hlasu, ktorých základným tónom je C miesto teoretického D/G, ale má diatonickú stupnicu (na rozdiel od chromaticizovaných sedálnov „Udivísja Iósif“ a „Skóro predvari“).

Neobyzantské nápevy, zaznamenané v chrysothovských neumoch v 19. a 20. storočí, sú minimálne 4 storočia staré, o čom nás presvedča blízka paralela v ruténskom J002.

V druhej skupine nápevov uvádzame pôvodnú rumunskú a bukovinskú tradíciu, ktorej melodika má korene v byzantskej melódii. Text delí iným, nepresným spôsobom, ale zachováva si finálu D a je možné, že ide o staršiu tradíciu, než nachádzame v J002.

V ruténskej skupine uvádzame kondaky, ktoré melodicky nadväzujú na rumunský vzor, ale sú aplikované na texty štruktúrneho typu „Voznesýjsja na krést vôleju“. Ojedinelé v našom kontexte sú finálne tóny v KA 1899 – rovnaké ako majú kondaky v srbskom *pojani*.

Haličská tradícia nadväzuje na staršie melódie, a to už bez ohľadu na textový model, pričom už tradične prichádza k čiastočnému terciovému posunu vyššie. Finály všetkých formúl sa ustávajú na tóne E.

Prostopenie má tiež len jeden model na spev všetkých kondakov hlasu. Ten vychádza z haličských nápevov, ktoré sa miestami postupne dvíhajú o terciu až kvintu vyššie.

© 2009 irmologion.nfo.sk

¹ Grécky nápev pre kondak 4. hlasu je z Nedele mýtnika a farizeja. Jeho text má zhodné rozloženie slabík a prízvukov, preto sme túto melódiu mohli aplikovať bez najmenej zmeny melódie na bohояvľenský text.

² Irmologion z Mežihirského monastiera, datovaný cca. 1640, Jasinovskij č. 56. Prevzaté z publikácie **Kornij-Dubrovina**, *Bolharskij naspiv z rukopisnich notolinijnich irmoloiv Ukrajiny kincja 16-17. st., Kiev, 1998*.

³ Predpokladáme, že príčinou je azda bezprostredná nadväznosť sviatkov Narodenia Pána (s kondakom na 3. hlas) a Bohояvlenia (kondak 4. hlasu). Medzi týmito sviatkami sa navyše rôzne kondaky 3. hlasu alebo sedálny na túto melódiu objavujú veľmi často.

Text – „Voznesýjsja na krest“

Samopodoben, teda vzorový text s melódiou, sa viaže ku dňu 14.9. a k stredám a piatkom bežného týždňa. Pieseň nebola celkom ušetrená dobového politického využitia, čo vidíme v strednej časti textu, ktorá je rytmicky rozbitá. Uvádzame preto na porovnanie aj kondak zo sviatku „Prepolovenia Paschy“, ktorý má predpísanú rovnakú melódiu, avšak jeho text si v strede zachováva pôvodný počet slabík a pozície prízvukov.

„Prepolovenije Páschy“

Τῆς εορτῆς τῆς νομικῆς με- σα-ζούσης, 12
ο τῶν ἀπάντων Ποιητῆς καί Δεσπότης, 12
πρός τοὺς παρόντας ἔλεγες, 8
Χριστέ ο Θεός, 5

Δεῦτε καί α-ρύσασθε, 7
ὕδωρ α-θανασίας, 7
ὁ-θεν σοι προσπίπτομεν, 7
καί πιστῶς εκβοῶμεν, 7

τοὺς οικτιρμούς σου 5 δώρησαι ἡμῖν, 5
σύ γάρ υπ-άρχεις 5 πηγὴ τῆς ζωῆς ἡμῶν. 7

Samopodoben – 14. 9.

Ο υψωθεῖς εν τῷ Σταυρῷ εκουσίως, 12
τῆ ἐπωνύ-μου σου και-νή πολιτεία, 12
τοὺς οικτιρμούς σου δώρησαι, 8
Χριστέ ο Θεός, 5

Εὐφρανον εν τῇ δυνάμει σου, 9
τοὺς πιστοὺς Βασιλεῖς ἡμῶν, 8
νίκας χορηγῶν αυτοῖς, 7
κατά τῶν πολεμίων, 7

τὴν συμμαχίαν 5 ἔχοιεν τὴν σὴν, 5
ὄπ-λον ει-ρήνης, 5 ἀήτητον τρόπαιον. 7

Вознесѣніѣ на крѣъзъ вѣлюю,
тѣзонменитѣгомѣ тѣвоѣмѣ нѣвомѣ жѣтѣльцѣтѣ,
цѣдрѣотѣ тѣвоѣ дѣрдѣ хрѣтѣ бѣже,
вѣзвѣелѣ еілоу тѣвоѣю
ѣлѣговѣрнаго імперѣторѣ нѣшего, ...⁴
повѣды дѣлѣ ѣмѣ
на ропоствѣтѣ,
поіоѣіе нѣмѣцѣ тѣвоѣ,
ѣрдѣжѣ мѣрѣ, нѣповѣдѣнѣмѣю повѣдѣ.

⁴ V lavrskom kondakári z 12. stor. je: „...vırnaho kňáza nášeho, pobıdu dajá jemú ... imúšča...“

Text – „Javílsja jesí dnés“

Vzorový kondak „Javílsja jesí dnés“ sa viaže ku dňu 6.1. Podľa tohto modelu sa spieva mnoho ďalších kondakov (aj nedeľný na 4. hlas) a sedálnov.

Samopodoben 6.1.

E- -πεφά- - νης σήμερον 7 τή οικουμένη, 5
καί τό φώς σου Κύριε, 7 ε-ση-μει-ώθη εφ' ημάς, 8
έν επι-γνώσει υμνούντάς σε. 9
Ἦλθες εφάνης τό Φώς τό απρόσιτον. 12

Ἰβήλια εἰς δνέε βελένητῆ,
ἡ ἐκῆτῶ τκόη, γῆη, ζνάμεναε να ηάζε,
εξ ράζδμτῆ πούμμητῶ τῶ:
πρημέλετ εἰς, ἡ ἰβήλια εἰς ἐκῆτῶ ηεπηρετῶπνηῆ.

Nedeľný kondak 4. hlasu

Ο Σωτήρ καί ρύστης μου, 7 α-πό τοῦ τά- -φου, 5
ὡς Θεός α- -νέστης -εν, 7 εκ τῶν δεσμών τοῦς γηγενείς, 8 //
καί πύλας ἄδου συνέτριψε, 9
καί ὡς Δεσπότης ανέστη τριή-μερος. 12

Спез ἡ ἡζεάκнтель μόη, ἡζῖ γρόεα *
ἰάκω εἰτῶ βοικῆρη ὦ ἰῶζε ζεμнорώδнѡя, /
ἡ βρατῶ ἄδωεα εοκρῶμῆ, *
ἡ ἰάκω εἰτῶ βοικῆρη τρηднέεηε. //

Uvedený spôsob delenia textu zodpovedá všetkým novším prameňom, ale aj nápevu z lavrského kondakára. Rušivým prvkom je trojslabičný presah v druhom riadku – ak by sa tieto slabiky presunuli do nasledujúceho riadku, čo väčšina textov umožňuje, dostali by sme rovnaké počty slabík v prvej aj druhej dvojici riadkov:

E- -πεφά- - νης σήμερον τή οικουμένη, 12
καί τό φώς σου Κύριε, ε-ση-μει-ώθη, 12
εφ' ημάς έν επι- -γνώσει υμνούντάς σε. 12
Ἦλθες εφάνης τό Φώς τό απρόσιτον. 12

Takéto delenie má J002. Či je toto pôvodný model kondaku, alebo ide len o lokálny pokus opraviť zámernú asymetriu, na základe dostupných prameňov zatiaľ nevieme posúdiť.

**Novobyzantský nápev
(16.-20. stor.)**

Formuly: A R

J002

Ω Π Ε Φ Λ Η Η Σ Η Μ Ε Ϙ Θ Τ Η Η Κ Ω Μ Ε Η Η

Arv.

Ε-πε- φά- νης σή- -με-ρον τή οι-κου-μέ- - - -νη,

Tod.

Ε-πε- φά- νης σή- με- ρον τή οι-κου-μέ- - - -νη,

Tod., Amv.

Ἰ-βή-λα ε-σὴ ἀ-νέ-σβ-λε-ν-η-ν,

A.Pann

A- - rã- ta- -tu- - - -teai a-stãzi lu- - - -mii

J002
 ΚΕ ΤΟ ΦΩΣ ΚΗ ΦΗ Ε Ε ΣΗ ΜΗ Ψ ΦΗ ΕΦ Η ΜΑ

Arv.
 καί τό φώς σου Κύ-ρι-ε, ε-ση-μει-ώ- - -θη εφ' η-μάς,

Tod.
 καί τό φώς σου Κύ-ρι-ε, ε-ση-μει-ώ- - -θη εφ' η-μάς,

Tod.
 ἡ εὐ-φ'τ' τ'βόῃ, γ'ἄη, ζῆ-λά-με-να-εἰς ἡ-νάς,

Amv.
 ἡ εὐ-φ'τ' τ'βόῃ, γ'ἄη, ζῆ-λά-με-να-εἰς ἡ-νάς,

A. Pann
 și lu-mi- na ta, Doamne, s'a însem-nat pre-ste noi,

J002

Ἦ̣ φε̣ σε̣ φλ̣ η̣ Ἦ̣ το̣ φῶ̣ το̣ λ̣ προ̣ ση̣ τῷ̣.

Arv.

Ἦλ-θε̣ς ε-φά-νης τό Φῶς τό α-πρό-σι-τον.

Tod.

Ἦλ-θε̣ς ε-φά-νης τό Φῶς τό α-πρό-σι- - - -τον.

Tod.

прн-шѣл̣ъ ѿ-сн̣, ѡ̣ гл̣-вн̣л̣ - сѡ̣ ѿ-сн̣ свѣт̣ъ не-прн-сѣд̣п-нн̣й.

Amv.

прн-шѣл̣ъ ѿ-сн̣, ѡ̣ гл̣-вн̣л̣ - сѡ̣ ѿ-сн̣ свѣт̣ъ не-прн-сѣд̣п-нн̣й.

A. Pann

Ve-nit-ai și teai a-ră-tat, Lu-mi- - -na cea ne-a-pro-pi-a - - - - -tă.

Rozbor formúl

Napriek vyššie uvedeným otázkam o texte predpokladáme, že delenie v J002 zodpovedá byzantskej praxi v 16. storočí. Text v J002 je grécky a pieseň bola nepochybne prevzatá z gréckeho prostredia tak, ako sa tam spievala. Čo je však dôležitejšie, dnešný grécky nápev a najmä jeho nepravidelnosti sa dajú dobre vysvetliť na základe melódie v J002.

Nechajme na začiatok bokom otázku stupnice, ku ktorej sa ešte vrátíme. Melódia kondaku v J002 je v súlade so štruktúrou textu, ktorý pozostáva z dvoch paralelizmov:

Formula A	Formula R
E- -περά- - νης <u>σ</u> ήμερον καί τό <u>φ</u> ώς σου <u>Κ</u> ύριε,	τή οικου <u>μ</u> ένη, 12 ε-ση-μει- <u>ώ</u> θη , 12
Formula S	Formula D
εφ' ημάς Ἦλθεσ εφάνης	έν επι- <u>γ</u> νώσει <u>υ</u> μ <u>ν</u> ού <u>ν</u> τά <u>ς</u> σε. 12 τό <u>Φ</u> ώς τό <u>α</u> π <u>ρ</u> ό <u>σ</u> ι <u>τ</u> ον. 12

V novších variantoch byz. tradície sa presah „εσημειώθη / εφ' ημάς“ pokrýva spojením R+S do novej zliatej formuly RS, alebo sa S vynechá a formula R sa predĺži o tri slabiky ďalej. Záverečná formula D môže byť modifikovaná predĺženým záverom.

Formula A

Formula A by mala byť na oboch miestach svojho výskytu rovnaká, keďže obe príslušné kóla majú identické rozloženie prízvukov v 7 slabikách. Náš predpoklad je platný v novšej gréckej tradícii, ale v J002 badáme isté odlišnosti, ktoré reflektuje iba Amvrosij a možno A. Pann. Nejde pritom o modifikácie dané zmenou vlastností textu po preklade.

J002 / I		J002 / II	
A.Pann / I		Arv. / I- II	
Tod. / I-II, Amv. / I		Amv. / II	
		A. Pann/II	

Formula R

Formula R je v prvom riadku zhodná vo všetkých novších byz. prameňoch. R v druhom riadku je zhodná s jej prvým výskytom iba v J002 a u Amvrosija. U A. Panna a gréckeho Todorova sa mení exegéza kadencie a pribúda výstup na **deklamačný tón**.

The image displays four staves of musical notation for Formula R. The first staff, labeled 'J002 / I-II', shows a sequence of notes with a yellow highlight on the first three notes and a grey highlight on the last three. The second staff, 'ostatní / I', shows a similar sequence with blue highlights on all notes. The third staff, 'A. Pann / II', shows a sequence with a yellow highlight on the first three notes and a grey highlight on the last three, with a tilde symbol above the fourth note. The fourth staff, 'Tod. / II', shows a sequence with a yellow highlight on the first three notes and a grey highlight on the last three.

Formula S

Formulu S nachádzame dvakrát v čistej podobe iba v J002, ostatné pramene ju majú len na začiatku posledného riadku. Najbližšie J002 sú bulharské pramene a A. Pann:

The image displays five staves of musical notation for Formula S. The first staff, 'J002 / I', shows a sequence of notes with a grey highlight on the last three notes. The second staff, 'J002 / II', shows a sequence with a yellow highlight on the first three notes and a grey highlight on the last three. The third staff, 'Tod.', shows a sequence with a yellow highlight on the first three notes and a grey highlight on the last three. The fourth staff, 'Tod.', shows a sequence with a yellow highlight on the first three notes and a grey highlight on the last three. The fifth staff, 'A. Pann', shows a sequence with a yellow highlight on the first three notes and a grey highlight on the last three.

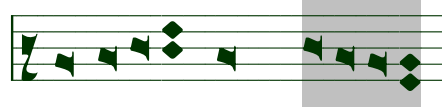
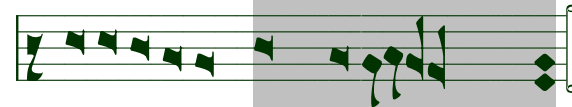
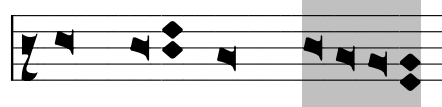

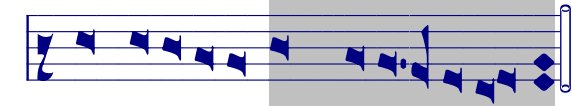
Formula RS

Zliata formula R+S pokrýva dve krátke kóla. Nachádzame ju len u Todorova (bulh.) a Arvanitisa, ide teda nepochybné o poreformnú (po 1814) osobitosť nápevu.

Formula D

Formula D pokrýva druhú časť 3. a 4. riadku a jej finálou je C, základný tón stupnice. Jej invariantom je **kadenčné klesanie** po tónoch od F ku C.

	III. riadok	IV. riadok
J002		
Tod.		
Amv.		
A. Pann		
Arv.		

Vzťah psalmodickej melódie 4. hlasu k nápevu kondakov

V prípade tropárov sme ukázali pomerne zreteľne vzťah „veľkého“ nápevu tropárov 4. hlasu k byzantskej psalmódii 13.-14. storočia. Melódia kondakov aspoň na prvý pohľad nemá toľko znakov psalmódie⁵ 4. hlasu, avšak táto možnosť sa nedá celkom vylúčiť.

1. Psalmódia 4. hlasu
2. Formuly A+R, Arvanitis

E-ξο-μο-λο-γή-σο-μαι σοι, Κύ-ρι-ε, ἐν ὁ-λη καρ-δί- - - -α μου,
Ε-πε- - - -φά-νης σή- - με - - ρον τή οικου- - - -μέ- - - -νη,

Nápev kondakov nezodpovedá presne psalmodickému modelu, ten však nepredstavuje normatívnu melódiu – ide o voľnejší model čítania so štandardizovaným spôsobom zvýrazňovania prízvukov. Kondak zrejme v prvých dvoch riadkoch vychádza z existujúcich pravidiel. Druhá dvojica riadkov pripomína postupy 8. hlasu.

Ak je hypotéza o vzťahu kondaku ku psalmódii správna, dalo by sa hovoriť o nasledujúcom ladení stupnice:

C D E F G a

Táto stupnica je (bez transpozície!) totožná s tou, v ktorej sa dnes kondak zapisuje v neumových chrysanthovských prameňoch. Dôvody, prečo je finála piesne nakoniec o tón nižšie ako tón D (normatívny základ 4. hlasu), je nejasný. V rámci 4. hlasu však nejde o jedinú takú výnimku.

⁵ Aténsky rukopis EBE 2458 (cca. rok 1360). (Ch. Troelsgård, Cantus Planus Conference, Lillafüred 2004).

Bukovina a Rumunsko

AR DS

Vorob.

Urs.

Cun.

ІВНІАЄА ЄСН ДНЕС^b ВРЕЛЕН - НЕН, Н СВЪТЪ ТВОЙ, ГДН, ЗНАМЕНАСА НА НАСЪ,
 A-ră-ta-tu-Te-ai a-stăzi lu- - - mii și lu-mi-na Ta, Domne, s-a în-sem-nat preste noi,
 A-ră-ta-tu^{te}ai a-stăzi lu- - - -mii și lu-mi-na ta, Doamne, s'a însem-nat preste noi,

AR DS

Vorob.

Urs.

Cun.

ВЪ РА-ЗУМЪ ПО - - - Ю- ЦИХЪ ТЪ: ПРИШЕЛЪ ЄСН, Н ІА-ВНІАЄА ЄСН
 ca-rii cu cuno-știn- - ța Te lă- - u- -dăm. Ve-nit-ai și Te-ai a-ră-tat,
 ca-rii cu cuno-știn-ța Te lă- u- - - -dăm. Ve-nit-ai și Te-ai a-ră-tat,

DS

Vorob.

Urs.

Cun.

СВЪТЪ НЕ-ПРИ-СТЪП-НЫЙ.
 Lu-mi-na cea nea-pro-pi- a- - - -tă.
 Lu-mi- - - na cea ne-a-pro-pi- a- - -tă.

Rozbor formúl

Tradičný rumunsko-bukovinský nápev kondakov je príbuzný s vyššie uvedenou byzantskou melódiou, ale sa líši odlišným štruktúrovaním nápevu. V prvých dvoch riadkoch (vrátane presahu do tretieho) formuly zodpovedajú celým riadkom, pričom prvá formula AR zodpovedá zliatiu formúl A a R z novobyzantského variantu. V treťom riadku potom nápev pokračuje iteratívne po kólach. Celkový vzťah melódie k textu je voľný, ide o čítanie textu iteratívnou dvojfrázovou melódiou.

Formula AR

The image displays three staves of musical notation, each representing a different variant of the Formula AR. The top staff is labeled 'Vorob.', the middle 'Urs.', and the bottom 'Cun.'. Each staff shows a sequence of notes on a five-line staff. The 'Vorob.' and 'Urs.' staves have a green rectangular highlight over the first few notes. The 'Urs.' and 'Cun.' staves have a yellow rectangular highlight over a larger section of notes in the middle. The notation consists of black note heads and stems, with some notes beamed together.

Bukovinská AR zodpovedá zliatiu formúl A+R podľa J002, kým srbsko-rumunský nápev lepšie zodpovedá ostatným byzantským prameňom:

The image shows four staves of musical notation for comparison. The top staff is labeled 'J002 (transp. -1)', the second 'Urs.', the third 'Arv.', and the bottom 'Cun.'. The 'J002' and 'Urs.' staves have grey rectangular highlights over the middle and end sections. The 'Arv.' staff is written in blue ink and has a yellow rectangular highlight over the end section. The 'Cun.' staff has a yellow rectangular highlight over the end section. The notation is similar to the previous image, with black note heads and stems, except for the blue ink used in the 'Arv.' staff.

Formula DS

Druhú z iteratívnych formúl nazývame DS, avšak vzťah ku D a S byzantskej melódie zrejme nemá žiadny. Konečná formula DS pridáva pred finálu krátku kadenciu F E D.

The image displays six staves of musical notation for the Formula DS. The first two staves are labeled 'Vorob.' and the last two are labeled 'Cun.'. The middle two staves are labeled 'Urs.'. The notation consists of rhythmic patterns of notes on a staff. The first staff has a flat symbol (b) above it. The second staff has a flat symbol (b) above it. The third staff has two flat symbols (b) above it. The fourth staff has two flat symbols (b) above it. The fifth staff has a flat symbol (b) above it. The sixth staff has a flat symbol (b) above it. A blue highlight is present on the third staff, covering a sequence of notes.

V prvej časti formuly DS môžeme vidieť určitú paralelu k byzantskej D, druhú časť DS si azda možno predstaviť ako byzantskú S položenú o kvartu nižšie.:

The image displays five staves of musical notation for the Formula DS. The first staff is labeled 'D / Tod.' and has diamond-shaped notes. The second staff is labeled 'DS / Vorob.' and has a flat symbol (b) above it. The third staff is labeled 'Amv. / D' and has diamond-shaped notes. The fourth staff is labeled 'Urs. / DS' and has two flat symbols (b) above it. The fifth staff is labeled 'Tod. / S' and has diamond-shaped notes.

Vzťah rumunských kondakov ku psalmódii 4. hlasu

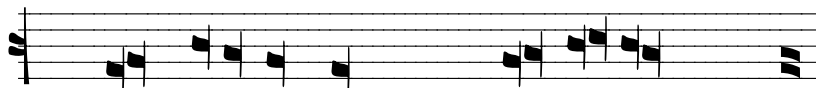
Hoci sa rumunský nápev do istej miery podobá na už uvedené byzantské paralely, zdá sa nám nepravdepodobné, že by bol od nich priamo odvodený. Predpokladáme skôr, že sa tu zachovala, hoci nie celkom bez lokálnych modifikácií, tradícia o niečo staršia a vo vzťahu k textu menej presná. Všetko nasvedčuje tomu, že ide o práve tú tradíciu, ktorá sa v ruténskej kultúre nazýva *bolharskij rospev*. Išlo by teda o slovanské (a z nich odvodené rumunské) adaptácie gréckych nápevov, pochádzajúce z obdobia ešte pred 16. storočím.

Bulharský rospev má svoje korene práve v byzantskej psalmódii, preto neprekvapí, ak porovnanie rumunskej melódie s psalmódiou 4. hlasu ukazuje podobnosť, ktorá je o niečo výraznejšia než v prípade byzantských kondakov:

1. Psalmódia 4. hlasu
2. Formula AR, Ursuleac

Ε-ξο-μο-λο-γή-σο-μαι σοι, Κύ-ρι-ε, ἐν ὄ-λη καρ-δί- - - - -α μου,

1. Psalmódia 4. hlasu
2. Formula DS, Ursuleac
2. Formula DS záverečná, Ursuleac

δι-η- -γή-σο-μαι πάν-τα τὰ θαυ-μά-σι-ά σου·

Ďalším mimoriadne dôležitým faktom, ak by šlo o autentický prvok, je finála D, v presnom súlade s teóriou 4. hlasu. Byzantská finála C by bol sekundárny prvok.

Všimnime si tiež znižovanie tónu E pri klesaní, ktoré zaznamenáva Ursuleac, a jedno miesto, kde Vorobkevič znižuje tón H na B. Pohyblivosť tónov H a E je doložená aj ďaleko od primárnych centier byzantského spevu.

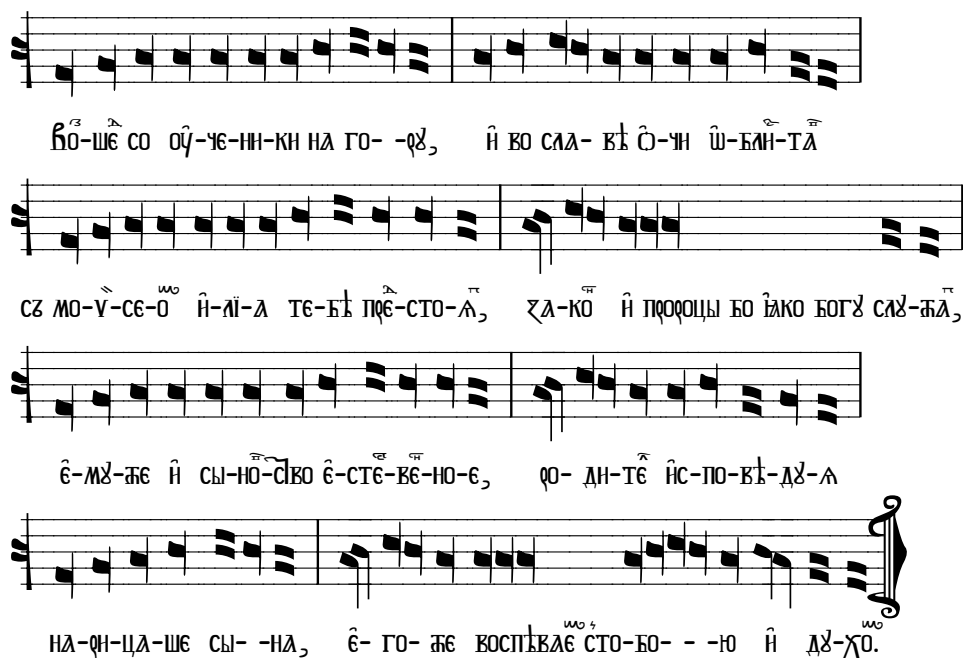
Ruténska tradícia

J056 (sviatok 14.9.)

BO-HE-CY-CAL HA KPE BO-LE- - IO, TE-ZO-H-ME-HH-TO-MX NY-HI GQA-DX TBO-E-MX
CE- -DPO-TY TBO-A DA-QX XE-TE BO- -HE BO-VE-CE-AN CH-LO-IO CBO-E-IO BTO-HY-A KHA-ZA HA- SHA
PO-BE-DY DA-A HA CX-PO-CTA- TY, PO-CO-BE-E H-MX-CHH TBO-E O- -QX-HE- E,
MH- -QX HE-PO-BE-DH-MX-IO PO-BE- -DX.

KA 1899 (sviatok 6.8.)

BO-SHE CO OY-CH-HH-KH HA GO- -QX, H BO CAA- B E-CH W-BAN-TA
CX MO-V-CE-O H-LI-A TE-BE PE-CTO-A, ZA-KO H PPOCY BO IAKO BOGX CAX-FA,
E-MX-HE H CY-NO-CBO E-CTE-VE-NO-E, PO-DH-TE HC-PO-BE-DX-A
HA-CH-CAXE SY- -HA, E- GO- HE BOCPEBAE CTO-BO- - IO H DX-CHO.

Rozbor formúl

V staršej ruténskej tradícii niet takmer žiadnych stôp po nápevoch kondakov. Jedinou výnimkou je J056 zo začiatku 17. a storočia, a KA 1899, ktoré je akýmsi prechodom medzi staršou ruténskou a novšou haličskou tradíciou. V oboch prípadoch máme k dispozícii kondak s textovou štruktúrou „Voznesýjsja na krést vôleju“ a dvojformulovou iteratívnou melódiou. To naznačuje, že ruténska melódia má (komplikovaný) vzťah k vyššie skúmanej rumunskej tradícii.

J056 – formula Ar

Formula Ar má až na rytmus zhodnú kadenciu s bukovinskou AR, líši sa však v deklamačnom tóne. Zdá sa, že začiatok formuly Ar prevzal črty tropárov 4. hlasu. V druhom riadku je deklamačný tón o terciu vyššie, čo zvädza k porovnaniu s netransponovanou A z J002 – túto podobnosť však považujeme za náhodnú.

Musical notation for formula Ar, showing three staves. The top staff is labeled "Vorob." and has red notes. The middle two staves are black. The bottom staff is labeled "J002 / 1" and has red notes.

J056 – formula Ds

Formula Ds je v porovnaní s bukovinskou DS o niečo jednoduchšie, ale rozhodujúca kostra melódie je totožná. Ds sa končí tónom D v prvom riadku, ale v nasledujúcich dvoch riadkoch sa melódia už posúva ďalej k tónu E. To je pohyb, ktorý má v bukovinskej melódii paralelu na úrovni kontúr, je však už o tón vyššie. Tento sprvoti vedľajší prvok sa časom stane pre formulu Ds typický.

Musical notation for formula Ds, showing three staves. The top two staves are black. The bottom staff is labeled "Urs." and has red notes with two flats above it.

Koncová formula je opäť typu Ds, ale jej deklamačný tón sa posunul o terciu vyššie. Finála je na tóne E.

V nápeve kondaku vidíme teda dve miesta, kde prišlo k posunu z tónu D na E. Hoci nevieme presne, čo všetko tento posun zapríčinilo, nejde o izolovaný jav. Zvlášť zvýšenie finály D na E spôsobom, aký vidíme v J056, má svoju paralelu v stichirách 4. hlasu bukovinského gréckeho rospevu. Vo vlastnej gréckej tradícii sa v priebehu 16.-18. storočia postupne nahrádza finála D tónom E takmer vo všetkých irmosoch, čo je sprievodným znakom formovania sa stupnice *legetos*.

KA 1899

V rukopise KA 1899 je formula Ar rovnaká ako v J056 – až na finálu, ktorou je E namiesto staršej D. Takto znie Ar aj v novšej haličskej tradícii. Zmena finály D na E je v súlade s dobovým trendom. Formula Ds prekvapuje finálou C a príklonom melódie k 7. hlasu ZR. To má čiastočnú analógiu v srbskej tradícii⁶ a malom nápeve rutén. tropárov, ale predovšetkým nás to núti vrátiť sa k byzantskému nápevu kondakov (formula D).

formula Ar:

The image shows three musical staves for the formula Ar. The top staff, labeled 'J056', is written in red ink and shows a sequence of notes on a five-line staff. The middle staff, labeled 'KA 1899', is written in black ink and shows a similar sequence of notes. The bottom staff, labeled 'srb.', is written in green ink and shows a sequence of notes that appears to be a variation or related form of the formula.

formula Ds:

The image shows five musical staves for the formula Ds. The top staff, labeled 'KA 1899', is written in black ink. The second staff, labeled 'J002 (transp. -1)', is also in black ink. The third staff, labeled 'Tod.', is written in green ink. The fourth staff, labeled 'Amv.', is written in black ink. The bottom staff, labeled 'srb.', is written in green ink and shows a sequence of notes that appears to be a variation or related form of the formula.

⁶ Kondak aj tropár sa spievajú na rovnaký melodický model. Ich vzťah k pôvodnej tonalite je však komplikovaný.

Halič

Polot.

Сїєз њ њз_бá_вн_тель мóѡ, њз' грó_ва ѡ_кв б҃ѣ

Doľn.

CE

Polot.

воє_кѣ_сѡ ѡ ѡ҃зз зєм_но_рѡд_ны_ѡ, њ вєр_тá ѡ_дѡ_ва єо_кѣ_шнѡ,

Doľn.

CE

Polot.

ѡ ѡ_кв бѡ_ка воєкѣ_се тѣн_днѡ_вєнз.

Polot.

CE

Vorob.

І́А-ВІА-СА Є́-ЄН ДНЄСЬ ВСЕ-ЛЕН-НІ́БНІ́, НІ́ СВѢ́ТЪЗ ТВО́Й ГДІ́Н ЗНА́МЕ-НА-СА НА НА́СЪЗ,

ВЪЗ РІ́ЗДМІ́Ѣ ПО-Ю́-ЦИНЪЗ ТЪЛ: ПРН-ШЕ́ЛЪЗ Є́-ЄН, НІ́ І́А-ВІА-СА Є́-ЄН СВѢ́ТЪЗ НЕ-ПРН-СТЪП-Л-НЬНІ́.

Rozbor

Haličský nápev je iteratívny s dvojformulovým jadrom. Ak necháme bokom skladateľské modifikácie editorov, môžeme extrahovať pomerne jednoznačné modelové formuly Ar, Ds. Ar je rovnaká ako v KA 1899, kým Ds nadväzuje (s čiast. terciovým zvýšením) na J056.

Formula Ar:

Formula Ds:

J056

Koncová formula Ds sa v haličských prameňoch nelíši od bežnej Ds. Vorobkevičov variant však osobitný záver ešte zachováva a to dokonca s finálou D (voči J056 je záverečná katabáza jednoducho o tón nižšie), v zhode s grécko-bukovinskou tradíciou:

J056

Vorob.

Urs.

Prostopenie

Choma

Bokšay

Спїсз њ њз-бл-вн-тель мѡѡ, њз' грѡ-ба ѡ-кѡ бѣз

Bobák

Choma

Bokšay

бѡс-кѣ-сѡ ѡ ѡзз зѡм-но-рѡд-ны-ѡ, њ бра-тѡ ѡ-дѡ-ба со-кѡ-шѡ,

Bobák

Choma

Bokšay

ѡ ѡ-кѡ бл-ка бѡс-кѣ-се трѡ-днѣ-вѡз.

Bobák

Rozbor

Nápev prostopenia úzko nadväzuje na haličský variant, voči ktorému časti oboch formúl dvíha o terciu i viac vyššie.⁷ Zvlášť zaujímavý je postupný vývoj kadencie v Ds, doložený prameňmi krok po kroku.

Formula Ar:

Halič, Krajnyák

Choma

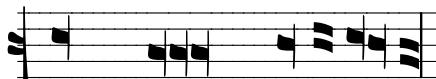
Bokšay

Ms.1953

Bobák

Formula Ds:

Halič

Choma

Bokšay

Ms.1953, Krajnyák

Bobák

Ms.1953 začína priamo deklamáciou na G.

© 2009 irmologion.nfo.sk

⁷ Do porovnania zahŕňame aj maďarské pramene, ktoré v paralelnom rozpise neuvádzame.